

Analiza UniaEuropejska.org

Nr 1 [17] / 2015

***Kryzys finansowy w Grecji
– przyczyny, obecna sytuacja i skutki***

Krzysztof Rojowski

1. Wstęp

Grecja jest najbardziej poszkodowanym przez kryzys gospodarczy krajem Unii Europejskiej. Warto się przyjrzeć nie tylko obecnej sytuacji gospodarczej tego kraju, ale przede wszystkim poszukać przyczyn zaistniałej klęski finansowej. Celem niniejszej analizy jest też zwrócenie uwagi na główne działania, które rząd grecki musi podjąć w najbliższym czasie w celu zażegnania kryzysu.

2. Podstawy prawne członkostwa w strefie euro

Na samym początku rozważań należy zwrócić uwagę na ogólne zapisy prawa unijnego dotyczącego przystąpienia państw do strefy euro. Przede wszystkim, spełnione muszą być cztery kryteria konwergencji, które wprowadza Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (art. 14 ust. 1). Są to: stabilność cen, równowaga finansów publicznych, stabilność kursu walutowego i długoterminowych stóp procentowych¹. Dodatkowo, bank centralny danego kraju musi mieć zapewnioną niezależność od innych organów państwowych.

Wymienione kryteria muszą być spełnione nie tylko ze względów proceduralnych. Jak zauważa Ministerstwo Finansów, *głównym celem stosowania kryteriów konwergencji jest zweryfikowanie, czy kraj poddawany ocenie jest w stanie funkcjonować w strefie euro*², która przecież zapewnia niezależność polityki pieniężnej oraz stabilny kurs walutowy wewnątrz państw objętych Unią Gospodarczą i Walutową.

Jak czytamy w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej [TFUE], *co najmniej co dwa lata lub na wniosek Państwa Członkowskiego objętego derogacją, Komisja i Europejski Bank Centralny składają Radzie sprawozdania w sprawie postępów dokonanych przez Państwa Członkowskie*³. Ma to na celu sprawdzenie w dłuższej perspektywie czasowej gotowości państwa do wstąpienia do unii gospodarczej i walutowej.

Wyjaśnijmy zatem co oznaczają poszczególne kryteria. –Pierwsze z nich dotyczy stabilności cen. Jak precyzuje TFUE, ma ona wynikać *ze stopy inflacji zbliżonej do istniejącej w co najwyżej trzech Państwach Członkowskich, które mają najlepsze rezultaty w dziedzinie*

¹ Kryteria konwergencji – warunkiem wejścia do strefy euro, dane ze strony internetowej consillium.europa.eu, [dostęp 23.08.2015 r.].

² Ministerstwo Finansów, *Kryzys grecki – geneza i konsekwencje*, s. 5, Warszawa 2010.

³ Wersja skonsolidowana Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, dane ze strony internetowej oide.sejm.gov.pl, [dostęp 23.08.2015 r.].

*stabilności cen*⁴. W ramach ciekawostki można dodać, iż w roku ubiegłym inflację na poziomie 0% miały dwa państwa: Węgry i Szwajcaria. Bardzo blisko tego rezultatu była też Polska (0,1 %)⁵.

Drugim warunkiem jest równowaga finansów publicznych. Jak czytamy w traktacie, ma ona wynikać z *sytuacji budżetowej, która nie wykazuje nadmiernego deficytu budżetowego w rozumieniu artykułu 126 ustęp 6*, który określa, że to Rada na wniosek Komisji ustala, czy dane państwo ów nadmierny deficyt posiada czy też nie. Deficyt publiczny może wynosić najwyżej 3% PKB, natomiast dług publiczny nie może być wyższy niż 60% produktu krajowego brutto.

Trzecie kryterium związane jest kursem walutowym, który ma być stabilny w ramach mechanizmu ERM II – narzędzie to określa parytet, który musi być niezmienny w stosunku do euro, a krajowa waluta wobec owego parytetu nie może wykazywać silnych wahań. Okres „przebywania” jednostki monetarnej danego kraju w kursie wynosi dwa lata.

Ostatnie kryterium stanowi, iż *dlugoterminowe stopy procentowe mogą najwyżej o 2 punkty procentowe przekraczać stopy 3 najstabilniejszych pod tym względem państw członkowskich*⁶. Oczywiście bierze się pod uwagę dane z roku poprzedzającego złożenie wniosku.

3. Grecja i jej pierwsze kłopoty z euro

Grecja przystąpiła do strefy euro 1 stycznia 2001 r., jednak weszła do niej w drugim etapie. W pierwszym uczestniczyło 11 państw: Belgia, Niemcy, Hiszpania, Francja, Irlandia, Włochy, Luksemburg, Holandia, Austria, Portugalia i Finlandia, a zakładano także obecność Wielkiej Brytanii i Danii, które jednak wynegocjowały odpowiednie klauzule, dające możliwość zachowania swojej waluty. Wniosek Grecji w pierwszej turze odrzucono, gdyż zgodnie z decyzją Rady Grecja nie potrafiła sobie poradzić z takimi problemami jak: *poziom inflacji powyżej dopuszczalnego (5,2%), [...] nadmierny deficyt (z 26 września 1994 r.), nieuczestniczenie w okresie dwóch lat w mechanizmie wymiany walut, nadmierne wahania*

⁴ Wersja skonsolidowana... op.cit.

⁵ Inflacja w krajach Unii Europejskiej – wykres, dane ze strony internetowej foxtrade.eu [dostęp 23.08. 2015].

⁶ Kryteria konwergencji... op.cit.

*kursu drachmy oraz wysoki stały poziom długoterminowych stóp procentowych w okresie ostatniego roku (9,8 %)*⁷.

Co nie udało się w 1998 r., udało się dwa lata później. 9 marca 2000 r. Grecja złożyła ponowny wniosek o przyjęcie waluty europejskiej, który ostatecznie został zaakceptowany. *Poziom inflacji w Grecji wynosił 2,0%, waluta nie doznawała spadków kursowych, a długotrwały poziom stóp procentowych wynosił 6.4%*⁸. Jednak w styczniu 2001 roku Grecja nie spełniała kryterium deficytu budżetowego, a ponadto dług publiczny wynosił 104 proc. PKB. Spotkało się to z krytyką Europejskiego Banku Centralnego, jednak Rada zaakceptowała przystąpienie tego kraju do strefy. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady z 19 lipca 2000 r. kurs drachmy w stosunku do euro wyniósł 340,750.

Da się jednak zauważyć, że Grecja nie była w ogóle przygotowana do przyjęcia nowej waluty. Jak zauważa Tadeusz Sporek, *spadek konkurencyjności gospodarki przed wejściem Grecji do strefy euro i spełnienie kryteriów konwergencji w oparciu wyłącznie o doraźne środki świadczyły o tym, że kraj w ogóle nie jest przygotowany do operowania wspólną walutą. Nisko oprocentowane środki, które pochodziły z emisji obligacji, wykorzystywano przede wszystkim na bieżącą konsumpcję*⁹. Już wtedy gospodarka Hellady bardzo źle funkcjonowała i nie mogła się równać z dobrze rozwiniętymi krajami Zachodu.

Dług publiczny próbowano „zamiatać pod dywan”. Sporządzano specjalne umowy z bankami, które w zamian za określone korzyści niwelował zadłużenie, którego domagała się Unia. Przykładowo, jeden z banków zaproponował, aby w zamian za przyszłe przychody z opłat lotniskowych Grecja dostała pieniądze, które pozwoliły jej zmniejszyć deficyt budżetowy zgodnie ze wskazaniem Brukseli. Kolejne greckie rządy zawarły wiele podobnych umów, w efekcie zmniejszając na papierze deficyt oraz przesuwając dług w przyszłość¹⁰. Można zaryzykować tezę, że już na samym początku „przygody” z euro Grecja dała podwaliny pod dzisiejszy kryzys ekonomiczny. Ponadto, kiedy wszystkie te fałszerstwa wyszły na jaw, Grecja zanotowała spory spadek cen aktywów na rynkach finansowych, przez obniżenie wiarygodności finansowej (za sprawą działań agencji ratingowych). Odbiło się to również na gospodarce kraju.

⁷ M. Muszyński, *Bankructwo Grecji a przyszłość Unii Europejskiej*, dane ze strony internetowej oaspl.org , [dostęp 24.08. 2015 r.].

⁸ M. Muszyński, *Bankructwo...*, op.cit.

⁹ T. Sporek, *Globalne konsekwencje kryzysu finansowego w Grecji*, dane ze strony internetowej ce.uw.edu.pl, [dostęp 28.08.2015 r.].

¹⁰ H. Kozieł, *Wysokie koszty nieuzasadnionej pobłażliwości*, dane ze strony internetowej ekonomia.rp.pl, [dostęp 23.08.2015 r.].

4. Dalsze przyczyny kryzysu

Problemy pojawiały się też w polityce krajowej. Grecja miała niską skuteczność w pobieraniu podatków oraz bardzo rozbudowany system zasiłków i premii zawodowych, których wartość niekiedy stanowiła drugą pensję. *Najwyższe przeciętne wynagrodzenie w Grecji było w 2009 roku i wyniosło 1 838 EUR brutto. Jeszcze w pierwszej połowie 2009 roku grecka gospodarka prosperowała poprawnie, przynajmniej na papierze*¹¹. Wpływ na to miał również fakt, iż Grecy dostawali „trzynaste” pensje na Boże Narodzenie, a „czternastki” na Wielkanoc. Na marginesie można odnotować niektóre z ciekawszych dodatków, na które pracujący mogli liczyć: za wysługę lat (dla urzędników po 3 latach pracy – 10 proc. do wysokości wynagrodzenia), za znajomość języka obcego (nie musiała być udokumentowana), naukowy (plus 5 proc. wynagrodzenia za każdy rok nauki po szkole średniej), czy komputerowy (za pracę przy komputerze, dodatkowe 15 proc. wynagrodzenia).

Wymienić można też inne kurioza: na przykład w *jednym z przedsiębiorstw sfery budżetowej oferowano dodatek za mycie rąk (420 EUR miesięcznie). Pracownicy innej państwowej firmy otrzymywali 600 EUR miesięcznie za niespóźnianie się do pracy*¹². Dodatkowo, system emerytalny umożliwiał przejście na emeryturę (w niektórych przypadkach) już w wieku 53 lat. Nagromadzenie tak absurdalnych przepisów w znaczący sposób przyczyniło się do upadku systemu finansowego państwa, które z każdym rokiem coraz to bardziej bankrutowało. Jednak zanim przyjrzymy się obecnej sytuacji państwa greckiego, warto zdefiniować pojęcie bankructwa.

5. Bankructwo państwa – wątpliwości terminologiczne i prawne

Zjawisko to nie jest nowe – upowszechniło się już w XVI i XVII wieku, a pojawiało się nawet w starożytnej Grecji (co stanowi swoistą klamrę czasową do czasów obecnych). Możemy je definiować jako *brak możliwości regulacji zobowiązań finansowych, a w konsekwencji upadek w sensie ekonomiczno-prawnym, czyli zniknięcie podmiotu, nazywanego z tej okazji bankrutem*¹³. Definicja ta jednak odnosi się wprost do podmiotów prawa krajowego, nie zaś do samych państw. Nie mogą one upaść ze względu

¹¹ S. Szadkowski, *Rozdęty socjal, beztroscy politycy i dodatek do pensji za... mycie rąk. Przyczyny kryzysu w Grecji*, dane ze strony internetowej polskatimes.pl [dostęp 24.08.2015 r.].

¹² S. Szadkowski, *Rozdęty...*, *op.cit.*

¹³ M. Muszyński, *Bankructwo...*, *op.cit.*

na niewypłacalność, gdyż tak stanowi prawo międzynarodowe. Dlatego lepiej używać właśnie terminu „niewypłacalność”, a nie „bankructwo”. Wiąże się to również z brakiem definicji w literaturze naukowej.

Niewypłacalność *jest często efektem nadmiernego i długotrwałego deficytu budżetowego*¹⁴. Państwa, zmagające się z takim problemem, mają kilka rozwiązań, które jednak za każdym razem mają negatywny wpływ na gospodarkę. Ponadto, niekorzystny wpływ deficytu może okazać się różnorodny, a poszczególne jego cechy nazywa się „objawami choroby deficytu”¹⁵. Wśród nich wymienić można choćby wzrost inflacji, importu czy długu oraz powolny wzrost PKB. Krótko mówiąc – niewypłacalność ma bardzo poważne konsekwencje.

Warto również zauważyć, że niewypłacalność państwa pociąga za sobą problemy nie tylko w stosunku do niego samego, ale również wpływa na kwestie stosunków międzynarodowych. Prawo międzynarodowe proponuje kilka rozwiązań, które regulują stosunki na linii wierzyciel-dłużnik. *Są to: represalia i opieka dyplomatyczna, pozwy przed trybunały międzynarodowe, pozwy przed sądy krajowe, negocjacje, instrumenty umowne (z umów inwestycyjnych)*¹⁶. Zatem należy zauważyć, że w takich sytuacjach kwestie gospodarcze mogą wpływać na dyplomację i relacje polityczne między państwami. Ponadto, jak uważa Klimowicz, zadłużenie i problemy finansowe obniżają pozycję państwa na arenie międzynarodowej. *Pułapka zadłużeniowa prowadzi więc do utrudnienia rozwoju stosunków z zagranicą*¹⁷. Dlatego też tego rodzaju problemy gospodarcze są ważnym tematem politycznym, który wymaga rozstrzygnięć na poziomie międzynarodowym.

6. Traktatowe rozwiązania problemu niewypłacalności

W ostatnich miesiącach pojawiała się koncepcja 'grecxitu', a więc wystąpienia Grecji ze strefy euro. Należy zastanowić się jednak, czy w myśl prawa unijnego takie zachowanie jest w ogóle możliwe – a jeśli tak, to na jakich warunkach. Po pierwsze, zgodnie z protokołem dotyczącym trzeciego etapu Unii Gospodarczej i Walutowej, w przypadku państwa członkowskiego nie ma możliwości rezygnacji z waluty euro. Wynika to z *istoty procesu integracji. Skoro celem jest unia nie tylko gospodarcza, ale i walutowa, odrzucenie wspólnej*

¹⁴ M. Klimowicz, *Bankructwo państw europejskich*, dane ze strony internetowej repozytorium.uni.wroc.pl, [dostęp 25.082015].

¹⁵ M. Klimowicz, *Bankructwo...*, *op.cit.*

¹⁶ M. Muszyński, *Bankructwo...*, *op.cit.*

¹⁷ M. Klimowicz, *Bankructwo...*, *op.cit.*

waluty byłoby jednoznaczne z odrzuceniem tak rozumianej integracji europejskiej¹⁸. Postąpić tak mogą tylko te państwa, które podpisały stosowne umowy z UE, ale nie są jej członkami (Watykan, Monako, San Marino i Andora).

Inaczej wygląda kwestia wystąpienia ze strefy euro poprzez wyjście ze struktur UE. Rozwiązanie takie pojawia się już w Traktacie o Unii Europejskiej (art. 50 ust.1), w którym czytamy, że *każde Państwo Członkowskie może, zgodnie ze swoimi wymogami konstytucyjnymi, podjąć decyzję o wystąpieniu z Unii*¹⁹. Ten sam traktat (art. 7) przewiduje także możliwość zawieszenia pewnych praw w stosunku do państwa członkowskiego (przy zachowaniu obowiązków traktatowych), jednak wynikać to może tylko i wyłącznie ze względów aksjologicznych, nie zaś gospodarczych.

W kwestii dobrowolnego wystąpienia ze struktur unijnych – prawo unijne nie precyzuje kwestii wyjścia państwa, które posiada wspólną walutę. Jak zauważa Tadeusz Sporek, takie zachowanie wymagałoby m.in. utworzenia nowej lub przywrócenia starej waluty (w wypadku greckim drachmy), ewentualnie przyjęcia przez ów kraj innej międzynarodowej waluty (ale nie euro). Ponadto, konieczny byłby *zwrot krajowemu bankowi centralnemu udziału w kapitale EBC oraz w rezerwach walutowych strefy euro*²⁰ oraz przeniesienie kompetencji w zakresie polityki finansowej z Europejskiego Banku Centralnego na organ krajowy.

Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej podsuwa jednak inne rozwiązanie, na którym obecnie budowana jest relacja pomiędzy Brukselą a Atenami. Artykuł 143. powierza Komisji Europejskiej nawiązywanie stosunków z rządem niewypłacalnego państwa, jakim jest obecnie Grecja. Komisja działa jednak w porozumieniu z Radą – jak czytamy: *jeśli działanie podjęte przez Państwo Członkowskie objęte derogacją i środki sugerowane przez Komisję nie okazują się wystarczające do przezwyciężenia trudności lub zagrożeń trudnościami, Komisja zaleca Radzie, po konsultacji z Komitetem Ekonomiczno-Finansowym, przyznanie wzajemnej pomocy i właściwe jej metody. Komisja regularnie informuje Radę o sytuacji i jej rozwoju*²¹. Ustęp drugi artykułu daje też możliwość Radzie podjęcia specjalnych środków pomocowych: działania w obszarze innych organizacji międzynarodowych, wykorzystania środków niezbędnych do uniknięcia zakłóceń w handlu (w przypadku, gdy państwo utrzymuje lub

¹⁸ M. Muszyński, *Bankructwo...*, op.cit.

¹⁹ *Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej*, art. 50, ust. 1, Warszawa 2010.

²⁰ T. Sporek, *Globalne...*, op.cit.

²¹ *Wersja skonsolidowana Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, art. 143, ust. 1, Warszawa 2010.

przywraca ograniczenia ilościowe w stosunku do państw trzecich) czy udzielenia kredytów od pozostałych państw członkowskich, oczywiście za ich zgodą.

7. Plany pomocowe i obecna sytuacja w Grecji

W związku z omówionymi wcześniej rozwiązaniami kryzysu ekonomicznego, na chwilę obecną wdrażany jest trzeci program pomocowy dla Grecji. Przeanalizujemy wszystkie pakiety wprowadzone dotychczas oraz warunki, które Ateny muszą spełniać, aby pomoc otrzymywać.

Za wsparcie finansowe Grecji pomagające usunąć jej zadłużenie u zewnętrznych wierzycieli odpowiada tzw. *Trojka*, a więc – Komisja Europejska, Europejski Bank Centralny oraz Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Instytucje te, dotychczas, przyznały Atenom trzy pakiety pomocowe – przeanalizujmy je.

Pierwszy pakiet pomocowy przyznany został w maju 2010 r. Opiewał na kwotę 110 mld euro, z czego 80 mld pochodziło z bilateralnych pożyczek państw strefy euro koordynowanych przez KE, a pozostałe 30 mld z MFW. W ramach podpisanego porozumienia Grecja zobowiązała się do wdrożenia trzyletniego gospodarczego programu dostosowawczego²², który nastawiony był na redukcję deficytu. Dodatkowo, realizację nadzorowała Trojka, a środki miały być wypłacane w transzach w latach 2010-13, pod warunkiem wdrażania postanowień porozumienia. Rząd grecki był zobowiązany *m.in. do zamrożenia plac i cięć budżetowych w najbliższych trzech latach, likwidacji tzw. 13. i 14. pensji w sektorze publicznym, liberalizacji rynku pracy, podwyższenia podatków za paliwo, akcyzy na alkohol i papierosy*²³. Ponadto, Grecja zmuszona była do redukcji etatów w administracji państwowej (pracowało w niej 13 proc. wszystkich pracujących).

Drugi pakiet pomocowy wdrożony został już w 2011 roku, a zakładał realizację w latach 2011-2014. Kwota pomocy dla Grecji wynosiła 150 mld euro i była podzielona na dwie części – 109 mld w dwóch trzecich pokryły państwa strefy euro, a w jednej trzeciej MFW, natomiast 41 mld miał „wyłożyć” sektor prywatny. Jak zaznaczył Narodowy Bank Polski, ten pakiet był finansowany poprzez EFSF (czyli Europejski Instrument Stabilności

²² *Programy pomocowe dla Grecji, Irlandii i Portugalii – stan na sierpień 2011 r.*, publikacja opracowana przez NBP (Departament Zagraniczny), dane ze strony internetowej nbp.pl [dostęp 26.08.2015 r].

²³ *Przebieg kryzysu. Rok 2010 – pierwsze działania*, dane ze strony internetowej moja-grecja.pl [dostęp 26.08.2015].

Finansowej). *Termin zapadalności nowych pożyczek został wydłużony (15-30 lat), a oprocentowanie obniżone (do ok. 3,5%, tj. poziomu kosztów finansowania ponoszonych przez EFSF) w stosunku do dotychczasowych warunków, przy 10-letnim okresie karencji*²⁴. Ponadto, w tym drugim pakiecie pomocowym istotną rolę odgrywa sektor prywatny, który w latach 2011-2019 ma wnieść 106 mld euro. Wierzyciele prywatni otrzymali na jego mocy cztery możliwości – trzy związane ze zmianą obligacji oraz jedną z przesunięciem terminu wykupu o 30 lat.

Jak wspomiano, w drugim pakiecie pomocowym wykorzystany zostanie Europejski Instrument Stabilności Finansowej (EFSF). Na czym ten instrument polega i jak funkcjonuje? Jak wyjaśnia Sporek: *państwo, które chce pozyskać pieniądze na rynku, za które inwestorzy żądają dużego oprocentowania, zwraca się do funduszu o gwarancje. W zamian za spełnienie szczegółowo określonych warunków makroekonomicznych może otrzymać gwarancje oraz mniejsze oprocentowanie na rynku*²⁵. Instrument ten zapoczątkował ideę euroobligacji, czyli papierów wartościowych dla całego eurolandu. Jednak warty odnotowania jest fakt, iż państwo podejmujące takie działanie w większości przypadków odbierane jest jako bliskie niewypłacalności.

Ostatni, przyznany Grecji 14 sierpnia 2015 r., trzeci pakiet pomocowy wart jest 86 mld euro. W przeciwieństwie do dwóch poprzednich, w tym programie na chwilę obecną nie jest ustalony wkład Międzynarodowego Funduszu Walutowego, który decyzję ma podjąć w październiku br. Warunkiem uczestnictwa tej instytucji jest rozwiązanie problemu możliwości spłacenia długu greckiego, a kwestią tą eurogrupa ma zająć się właśnie wtedy. Grecja, w zamian za otrzymane wsparcie, ma przeprowadzić rekapitalizację banków (za którą zapłacą posiadacze obligacji) oraz utworzyć do końca br. specjalny fundusz, który będzie gromadził dochody z prywatyzacji (ma mieć wartość 50 mld euro). Dochód z niego ma wspomóc rekapitalizację oraz zapewnić inwestycję w grecką gospodarkę.

Ponadto, rząd zobowiązany jest do deregulacji gazu rynku ziemnego, zlikwidowania ulg podatkowych dla rolników, oraz podwyższenia podatku solidarnościowego z 4. do 6. proc. dla osób zarabiających od 50 tys. do 100 tys. euro rocznie. W zamian za to, pakiet pomocowy ma sprawić, że w 2015 r. gospodarka grecka zanotuje deficyt na poziomie -0,25 proc. PKB, w 2016 r. wypracuje już pierwotną nadwyżkę budżetową (przed uwzględnieniem

²⁴ Programy pomocowe..., op.cit.

²⁵ T. Sporek, Globalne..., op.cit.

*kosztów obsługi długu) w wysokości 0,5 proc. PKB w 2016 r., 1,75 proc. PKB w 2017 r. oraz 3,5 proc. PKB w 2018 r.*²⁶.

Jednak sam pakiet nie ma na celu bezpośredniej redukcji zadłużenia kraju. Jak powiedział szef eurogrupy Jeroen Dijsselbloem, *Eurogrupa doszła do wniosku, że spłacalność długu można osiągnąć poprzez wiarygodny i dalekosiężny program reform oraz działań dotyczących zadłużenia, ale bez nominalnej jego redukcji*²⁷. W skutek przyjęcia pakietu dług publiczny wzrośnie ze 180 proc. PKB do nawet 210 proc. Produktu Krajowego Brutto. Trzeba podkreślić, że przyjęcie pomocy wywołało w Grecji bardzo duży sprzeciw – podczas samego głosowania w parlamencie blisko 1/3 członków rządzącej partii Syriza wstrzymało się, lub głosowało przeciwko pakietowi. Ponadto, wcześniej odbyło się referendum społeczne w tej sprawie i większość obywateli (61,3 proc.) nie zgodziło się na dalsze oszczędności wymagane przez *Trojkę*. Jednak przegłosowanie zmian w parlamencie i konflikt w partii doprowadziło do dymisji premiera Aleksisa Tsiprasa i decyzji o przedterminowych wyborach we wrześniu br.

8. Wnioski – możliwości rozwiązania kryzysu

Obecnie Grecja zobowiązana jest do wprowadzania zmian, które narzucają na nią pakiety pomocowe. Można zaryzykować tezę, że wskutek kryzysu Ateny nie mogą prowadzić suwerennej polityki wewnętrznej, gdyż to zewnętrzne unijne organy są stroną decyzyjną w proponowaniu zmian prawa krajowego. Oczywiście, są one dyskutowane i negocjowane w długotrwałych procesach poprzedzających akceptację, jednak sam proceder jest na swój sposób wyjątkowy i bezprecedensowy.

Cięcia i zmiany nieprzyjemne społeczeństwu oczywiście nie przeszły bez echa. Sytuacja obywateli greckich jest coraz to trudniejsza – świadczy o tym fakt, iż *liczba bezdomnych zwiększyła się o około 25%. [...] Badania pokazują, że obecnie co piąty Grek żyje poniżej poziomu ubóstwa. [...] Bezrobocie osiąga 19%, a wśród młodzieży aż 47% i nadal rośnie, natomiast grecki PKB zmniejszył się o 12,5%*²⁸. Nie obyło się również bez wielu strajków i protestów niezadowolonych Greków. Jednak opinia większości ekspertów jest zgodna –

²⁶ "W końcu mamy biały dym". Zatwierdzono trzeci pakiet pomocowy dla Grecji, dane ze strony internetowej swiat.newsweek.pl [dostęp 28.08.2015 r.].

²⁷ A. Widzyk, *Eurogrupa zaakceptowała trzeci program pomocy dla Grecji*, dane ze strony internetowej wyborcza.pl [dostęp 27.08.2015 r.].

²⁸ T. Sporek, *Globalne..., op.cit.*

do takiego obrotu spraw przyczyniło się rozluźnienie w polityce krajowej, jakie miało miejsce już od lat 90. XX wieku.

Niestety jest niemalże pewne, że obecny dług publiczny Grecji jest nie do spłacenia. Już w chwili wejścia tego kraju do strefy euro wynosił ponad 100 proc. PKB, a obecnie – wynosi 220 proc. – chociaż w 2012 roku część zaległości została umorzona (107 mld euro). Ucierpieli na tym prywatni kredytodawcy, i to znacznie, gdyż kwota ta stanowiła blisko 75 proc. całego zadłużenia²⁹. Wydaje się więc, że opór Greków wobec reform unijnych ma na celu dalsze redukcje zaległości. Można jednak powiedzieć, że takie postępowanie na niewiele się zda, jeśli nie podejmie się działań usprawniających grecką gospodarkę, aby funkcjonowała w sposób sprawny i odpowiedni dla rozwiniętego i sprawnego państwa europejskiego.

²⁹ Zob. M. Stopka, *Bankructwo Grecji: Co dalej z giełdą i gospodarką? Lipiec 2015*, dane ze strony internetowej michalstopka.pl [dostęp 29.08.2015 r.].

Bibliografia:**I. Akty prawne:**

1. *Wersja skonsolidowana Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.
2. *Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.

II. Opracowania:

1. Ministerstwo Finansów, *Kryzys grecki – geneza i konsekwencje*, Warszawa 2010.

III. Netografia:

1. Klimowicz M., *Bankructwo państw europejskich*, dane ze strony internetowej repozytorium.uni.wroc.pl.
2. Kozieł H., *Wysokie koszty nieuzasadnionej pobłażliwości*, dane ze strony internetowej ekonomia.rp.pl.
3. *Kryteria konwergencji – warunkiem wejścia do strefy euro*, dane ze strony internetowej consillium.europa.eu.
4. Sporek T., *Globalne konsekwencje kryzysu finansowego w Grecji*, dane ze strony internetowej ce.uw.edu.pl.
5. Stopka M., *Bankructwo Grecji: Co dalej z giełdą i gospodarką?* Lipiec 2015, dane ze strony internetowej michalstopka.pl.
6. Szadkowski S., *Rozdęty socjal, beztroscy politycy i dodatek do pensji za... mycie rąk. Przyczyny kryzysu w Grecji*, dane ze strony internetowej polskatimes.pl.
7. Widzyk A., *Eurogrupa zaakceptowała trzeci program pomocy dla Grecji*, dane ze strony internetowej wyborcza.pl.
8. Narodowy Bank Polski, Departament Zagraniczny, *Programy pomocowe dla Grecji, Irlandii i Portugalii – stan na sierpień 2011 r.*, dane ze strony internetowej nbp.pl.
9. *Inflacja w krajach Unii Europejskiej – wykres*, dane ze strony internetowej foxtrade.eu.
10. *Przebieg kryzysu. Rok 2010 – pierwsze działania*, dane ze strony internetowej moja-grecja.pl.
11. *„W końcu mamy biały dym.”* Zatwierdzono trzeci pakiet pomocowy dla Grecji, dane ze strony internetowej swiat.newsweek.pl.